
Будова терток молюсків роду *Theodoxus* України

Ю. В. Тарасова

Житомирський державний університет ім. І. Франка

Молюски роду *Theodoxus* Montfort, 1810 (лунки) — солонуватоводні представники каспійської реліктової фауни (відомі з триаса).

На сьогодні з усіх видів роду *Theodoxus*, які зустрічаються в Україні, відома будова тертки тільки одного виду — *Th. fluviatilis*. Її досліджено у багатьох особин цього виду, добутих з різних ділянок його ареалу. Види українських популяцій у згаданому аспекті дотепер не досліджувалися. Щодо інших видів *Theodoxus*, то будь-які відомості згаданого плану відсутні.

Нашим завданням було дослідити особливості будови терток таких лунок: *Th. fluviatilis*, *Th. danasteri*, *Th. euxinus*, *Th. sarmaticus*, *Th. velox*, *Th. astrachanicus* і *Th. danubialis* аби з'ясувати, чи є якісь особливості терток, які наближують або роз'єднують ці види між собою. Перші 6 з них визначені за В. В. Аністратенком (Анистратенко, Анистратенко, 2001), останній вид відокремлений від інших за результатом аналізу електрофоретичного дослідження алозимів і визначений нами наразі як *Th. danubialis*.

Матеріал: 22 проби (1200 екз.) видів роду *Theodoxus*, зібрані в 2006–2009 р.р. у водоймищах України. Препарати виготовляли за методикою Т. Я. Ситникової і Я. І. Старобогатова. З'ясовано, що тертки усіх лунок мають віялоподібну форму і належать до ріпідоглосного типу. Вони складаються з 100–200 поперечних рядів та одинадцяти повздовжніх рядів зубів. Кожен з поперечних рядів симетричний. Формула тертки: $n \text{ M/k} \div l \div 2P - S - R - S - 2P \div l \div n \text{ M/k}$. Вперше здійснено дослідження таких кількісних характеристик терток молюсків роду *Theodoxus*: ВТ — висота тертки; ШТ — ширина тертки; КПР — кількість поперечних рядів зубів та таких 10 промірів зубів тертки; ШР — ширина рахідального зуба; ВРР — висота ріжучої частини рахідального зуба; ВОР — висота основи рахідального зуба; ШС — ширина субцентрального зуба; Ш1П — ширина першого парацентрального зуба; Ш2П — ширина другого парацентрального зуба; ШІ — ширина ініціального зуба; ВРІ — висота ріжучої частини ініціального зуба; ВОІ — висота основи ініціального зуба; ШК — ширина крайового зуба. На підставі абсолютних кількісних характеристик зубів вперше обраховано 6 індексів. Цифрові результати взято за основу при створенні бази даних, за якою проведено всі подальші статистичні аналізи зі застосуванням методів багатомірної статистики, реалізованих у комп'ютерних статистичних пакетах (STATISTICA 6.0).

При порівнянні кількісних характеристик зубів терток досліджених видів лунок за допомогою дискримінантного, кореляційного та дисперсного аналізів виявлено, що між ними відсутні відмінності високого рівня достовірності, що свідчить про низький ступінь надійності цих ознак, недостатній для чіткого розмежування досліджуваних видів. Дослідження якісних ознак зубів терток цих видів показало, що між ними наявні деякі незначні відмінності. Отже, кількісні та якісні характеристики зубів терток лунок не можуть слугувати для надійного розмежування цих видів між собою.